

## OLERKIAK

### A. Santi Onaindiaren olerki batzuk (bere jaiotzaren ehungarren urteurrenean) (1909/2009)

#### Sarreratxoa

Aita Santiren (1909-1996) jaiotzaren mendeurrena dela eta “Olerkiak” atal honetan ohiko olerki sortaren ordez Karmel aldizkariaren zuzendaritzari ondo iruditu zaio Aita Santiren olerki batzuk argitaratzea. Aukeratu batzuk baino ez dira: beraren lehenengoa (1929), gerra ingurukoak eta ostekoak.

Euskal olerki arlori Aita Santik ekarpen eder bi egin zituen: a) 1954an argitaratu zuen hain arrakastatsua izango zen bilduma liburua: *Milla euskal-olerki eder. Aldiz-urren aukeratuta*. b) 1959an *Olerti* aldizkaria sortu zuen.

Hemen, laburduraz aipatzen diren liburu biak, hauek dira: *Goiznabar. Olerki bilduma, 1929-1950*, Bilbao, 1971, 243 or.; *Las cien mejores poesías de amor de La Lengua Vasca*, Bilbao, 1975, 215 or.

Santiren olerki lanaren goresgarri jartzen ditugu hemen beraren olerki batzuk

*J.U.*

## Mendiruntz

Pyrenaica 4 (1929) 167; Goiznabar 13; Karmel-Sorta 2, 3

(Neure adiskide Karmel-mendi'ri, au da:

Aita Rikardo Espinosa Etxebarria'ri).

Argidiriak mendi tartetik dirdira dagi;  
atsegín dira zelaiaik;  
eguzkiaren urregorritzko izpi me-meak  
argitu dauz goi-aldiaik.

Mendiko gentza, basoko poza eta zoruna  
beti izan yataz gogoko;  
baita barruan gogo bizia sortu be egin yat  
arin bertara igoteko.

Ardi zuriak egiñiriko bide-zidorrez  
tontor gainerruntz ni noia,  
bere burua gora ta gora ortze urdiñaz  
bat egitera lez doia.

Betik goraiño gal-zori askoz josita dira  
bere lepazur zorrotzak,  
baina bein ara igon ezkeru poz-atsedenez  
asetzen ditu biotzak.

Aldapan gora arrisku orok beraturikan  
igoten daunak mendia,  
gero an goian, tontor gainean aurkituko dau  
maitasunezko kabia.

## Loreil!

*K-Argia* (1933) 134; *Goiznabar* 26-27; *Karmel-Sorta* 2, 8-9

*Loreil, maite aro,  
min-soroski samur;  
biotz ondoan kosk  
dagikan il, agur!*

*Igan oro eder,  
naigabe itzalik ez:  
zugazpe guztiak  
osasun gerizez.*

*Oro bizi barri,  
Bedats gazte, lerdën;  
an, mailluki margo,  
urdin-jantzi, emen.*

*Polito, bidazti,  
landan zear abil;  
ez, arren, oinpean  
ainbat bizi-leka il.*

*Aizeñok orritzan,  
iraulka egoak,  
maite miñez dagiz  
zinkurin gozoak.*

*Basoan irea,  
sagararak igaliz,  
gari saillik ainbat  
mototsak agiriz.*

*Goia dana urrezko  
txoriak txintaka;*

lizarpeko iturri,  
ozen, txirristoska.

Irrikoï zelaiaik,  
egiak orlegi...  
Ernera barrien  
oe da mintegi.

Lili eztengeak  
leiz alkar mosuka,  
uribilli antzo  
maiteak abeska.

Usain-kutxan darie  
izarren malko, intza;  
ta oski zuriz, gain,  
dabilkie gentza.

Larra-mao leunak  
goi-bide ertzetan,  
aurtxoak iduri,  
maitekor izketan.

Iduriz, ez dabe  
amets urril ori...  
Baiña, at nigandik be  
gogai biur ori.

Loreil, maite aro  
min-soroski samur;  
biotz ondoan kosk  
dagikan il, agur!

## Ontziska ta ekaitza

Yakintza (1934) 335-336; Goiznabar 40-41; Karmel-Sorta 2, 18-19

Oi ontziska gaixo, i bai errukarri!  
Zer dagik itxaso suminduan larri?

Nora oa, intxaur-oskol urez arraunketan?  
Ugarte illezkorraz ari amesetan?

Ala, adu itxastarrak urruti bilduma  
ta bertara i be dei, zorakor urruma?

Garden-zale, iduriz, az, ene ontzi; baiña ur  
dabilkik ekaitza, arerio makur.

Ekaitz-erraiak dir oiñaztarriz izar,  
burrumba ostotsak odei-ganez sarkor.

Irakin diraki ur-zelai gordiñak;  
zurbil jarri dira lengo margo urdiñak.

1 barriz aurrera, ur-galdorrak magal,  
uiñen laztan-zale, estalkiak zabal.

Azatz gazi zear ekaitzaren mende...!  
Erruki damostak, itxasontzi txume.

Zabuka, zinkuriz, ondatu zorian,  
izu-larri abil uiñen bizkarrian.

Gain dok ur-mendia, gaiztozko zirimol;  
ik barriz intziri; baiña garailla, isol.

Or yatorik nasian itxaski zakarra,  
pot-egiñik, ene!, iku dok ondarra.

An... *laster gainik gain, barriz igerian,  
apar zuri barna itxas osinian.*

*Uin-sabelak yoek suleza indarra;  
ik baiña gaintzeko burnizko bularra.*

Oí, *ontzíska gaixo! Jo lenbailen kaira;  
urageak azkar, egik ondartzara.*

*Eunak aize mende, kai bidean ekin;  
ekaitza igesteko alegiñak egin.*

*Ez yak, noski, eder ondartza barruti,  
erason orregaz osoan berezi?*

*Ator, maite: aier au aspaldiz kiaiak;  
itzat naro yozak ur oztin garbiak.*

## Oi, eiztari!

*Las cien...* (1975) 164; *Goiznabar* 19; *Karmel-Sorta* 2, 30

Zugatzean,  
goi-goi, Txindorra kantuz;  
bean, adi,  
eiztari bat iskilluz.

Aizez kea...  
Txindorra da lurrera;  
luma gorri,  
intziriz doa iltera.

Zugatze-puntan,  
ixil, ezta kanturik.  
Txori leuna  
zelaian dago il-otzik.

Eiztari txar:  
or muna egalean  
nir'maitea  
kanta-ots samurrean.

Ez, otoí, ez  
bera geziz eratsi;  
lantzana dot,  
neure erraiaren antsí.

Argi-miña,  
maite printzaz jantzía.  
Zeru-ago  
dauan izate erdía.

Iskilluaz  
ez su-egin, eiztari!

Bide ertzean  
dot maitea kanta

**Begian malkoa**

Goiznabar 21-22; Karmel-Sorta 2, 31

Begian malkoa  
 yabiltzu bero  
 goi-amesez,  
 untzorri gaiñeko  
 dardar artean  
 txoria lez.

Ez otz ta ez legun,  
 oianeko itzala  
 gaiñez dozu.  
 ta irabio osteko  
 arnasa dala  
 diraustazu.

Muiñoan ertzez ertz  
 oin-arin ta zal  
 kaiña doa;  
 maitezko zerbaitek  
 bizkar gaiñean  
 bai daroa.

Oraintsu, kantari,  
 ona yat eldu  
 goiz aizea,  
 ta urruti daukien  
 jaiaren barri  
 damost mea.

Gandüaren lepo  
 alai ta eder  
 dantza zara,  
 ta uler eziña yat



*zure poz bete,  
par-algara.*

*Neguairen otza  
itsumustuan  
ager yaku.  
Bergia, berriro,  
pozik eztala,  
malloz dozu.*

*Gazte pauts-aundia,  
oiñotsa dantzut  
aldatz beera...  
Jakin ez geroa;  
zoria dogu  
txit gupera.*

## Gudari!

*Euzkadí 24 (1936, 7481.zk.) 8; Karmel-Sorta 2, 45*

«Itxartu zaiz euzkotarrak, Aupa! , euzkendün gustijak».  
Arana-Goiri

Guda-deadarra. Ainbat izkilu!  
Zer jazo ete da euzko-lurrean?  
Erraldoi izugarria igi bai-litzan,  
Euzkadí osoa zutik dakusgu.

Aztien eguna garillekoa.  
Nok sortua ete ain gaítz aundía?  
Zori txarrak ziñez; or bere erdía:  
oro negar-zitu ta gorrotoa.

Sumínsu jagi da etsai erkiña  
zanetan darogun odol gorrian.  
Geure aiton zarren baratz maitean  
eurrez sartu nairik zital zikiña.

Baña gure erria ernai eguan;  
oar dau etsayen gorroto zantzu,  
jagi da bein baten biotza sutsu  
izkillu artuta bizkor eskuan.

Langille ta lugin, zar eta gazte,  
Euzkadí osoa alkar arturik,  
areyo aurrian daukazu zutik.  
Oí, edonok bere burua maíte!

Arrotza sartzean euzkel-lurrera  
turuta adi izan da, zemaí-abotsa,  
aterrik eztauan izkillu-otsa;  
euzkoak beingoan guda-lerrora.

*Odola dario Aberriari,  
guda-irrintzia sarkor aizean,  
suaga dunbotsa, aldamenean;  
baña aurrera beti, euzko-gudari!*

*Leñargia zara, seme garbala,  
jelpian zoruntsu bizi zintzana;  
otsein egin nairik bira-biraka  
dabilkizu orain etsai zitala.*

*Zirt-zart ekin gartsu, euzko-gudari!  
Jo gogoz Euzkadi azkatu arte:  
katez lotuta bizi baño il obe.  
Garaikuntza ur dago, samin-azkarri.*

**Ene ereskina**

Goiznabar 87-88; Karmel-Sorta 2, 50

*Dana odol arrats-beeran,  
bai bee-alde, bai mendi;  
gero, illaren eskua lez,  
dana jarri da geldí.*

*Uneak íku ondoren,  
zernai ixil-mende datza;  
arkaitz baizen zut-jagia  
Oiz azpíko zugatza.*

*Bat-batez da itxasperatu  
adar-gori euzkia,  
eta txoriak atertu  
arrats-ekiñaldía.*

*Goi ta bee, oro estaliz,  
íkara díra itzalak,  
ta ez dakuse arean  
nire begí minduak.*

*Aíze mea, ezarian,  
mao zurí artean  
ames gozotan ete da  
ílluna luzatzean?*

*Mendi, busetxe ta landa,  
guztiak dauz loak ar:  
oíndíñokarren, ai!, itzarrík  
ene ereskiña bakar.*

*Ixil mingotsaren pean  
oiu batek ots dagí:*

ene ereskin gaztearen  
min-asper da, ozengi.

Nire biotz gaixoa, bai,  
antsiz dozu aspaldi,  
Zoriaren doakabe  
Jaunak alda ba'ledi!

Igar arpegia, ta ubel,  
barrun zotin-ari;  
miñetan ore-ogia  
gaurkoz baitot janari.

Baiña lor onen azitik  
zitua da jasoko,  
naigabetuen amesak  
azkabide izango.

Ene ereskin negar-bera,  
ixil-ezkon aratza:  
ots saminez, otoi, birlora  
nire ames-baratza.

Noizbait liliak erneko  
ezker-eskoi bidean,  
igarra barriz biztuko  
euskal-biotz muiñean.

## Ondamena

Goiznabar 89-90; Karmel-Sorta 2, 51-52

Jazki oriskaz dagoz zugatz-adar goenak,  
 eguzki jaunak ez ditu edo oraingoan kutun;  
 anai diranen biotzak ikara baten jarriz,  
 sentipen ez-onez dabil ibar-lañoa zurrun.

Lerkai ta iskilluen otsa dozu zoraldi biziz  
 mendí-gerri inguruko luban oiñaren mende;  
 eta ituna areagotu ta negartea astean,  
 goi dana beillegiz yaku lauso-azi ta bete,

Beso biak luzaturik, Goikoa dot otoiztu,  
 zigor onetatik gaizka dagian gure lurra;  
 inoiz Arek maite ebala zirudin gure egoitza,  
 gaur iskillots biurtua, dunbada ta negarra.

Balak ats-zurrunka datoz, etsaiak erauziak;  
 su-burdi gaiñ dabilkigu gorroto, arnas oska;  
 ondamendiaren ezten biur yaku dan-dana,  
 negarra ta eriotza ugoldetuz ibaika.

Giz-odola zelaietan da bolbol ixuria:  
 jausiak dira millaka gazte. Au laido, miña!  
 Zaurituak be millaka, samíñez dagozanak!  
 Suarra don, guda!, ire izan muñeko gríña.

Errauts kolorez bazterrak, orbel oriz beteak;  
 garraxiz dabilta goian -zeren billa?- erroiak;  
 billoizik ta luze-luze gure pago-areitzak,  
 eurrez dabez eginbarri azpian giz-obiak.

A! , ildakoen itzalak ete baltz, izugarri?  
 Osto artez txiolari aizea me, arona;

*zurmur-ots larrian zerbait diñoala dirudi...  
Xistu ariz, illen deia ete guri emona?*

*Umezurtzak, alargunak dakustaz bide zear...  
Kañoi izukorren suak ez dautse sartu dardarrik,  
suagaz oituak dira, lerkai-jasez oituak,  
adoretsu nunbait bizi-lurra jagon bearrik.*

*Jazki oriztaz dagoz zugatz-adar goenak,  
eguzki jaunak ez ditu edo oraingoan kutun;  
anai diranen biotzak ikara baten jarriz,  
sentipen ez-onez dabil ibar-laiñoa zurrun.*

## Saseta if da!

Goiznabar 90-91; Karmel-Sorta 2, 52

Oi, jausi zara, jausi, Saseta kutuna!  
Gaurtik illen arteko egiña zaitugu.  
Aizea baizen arin da an-or edatu  
zure eriotz miñaren il-izpar ertuna.

Leiatsu maite zendun euzko aberria,  
ta Aberritik urrin, oi! , jausi zara.  
Betikoz jausi zara, leñargi antzera;  
biotzak ez nai ziñets, baiña da egia.

Izkillots atergea, lurrak dart oinpean,  
sua, kea, garra, gudean gartsuki;  
giza gurenak letxe ereiñoz bekoki,  
jausi zara azkenez etsaien aurrean.

Erbeste-lurraldetan emon izan dozu,  
euska! lurra begira, azken arnasia;  
baiña azkatasunaren lora apain-guria  
ementxe jaioko da, eder, naro, txairu.

Biotzean min dogu, Saseta maitea,  
biotzean min dogu, begian negarra;  
samin-uluz daukagu laztan dozun lurra.  
errai-dardaraz, izu, euzkotar mendia.

Uso zurí-otzana basoan egazka,  
biotzak samin-eunaz dituzu estali.  
Baiña zu ego zuriz, arranoa iduri,  
argi-itzal-eziñera aldatua zara.

Atseden, bai, atseden betiko argitan,  
barne-muiña eresiz, goi-argiz adiña.  
Beukozu azken baga zeru-atsegiña.  
Laster gaituzu gu be, or, goi-alde ortan.



## *Aberrri eder*

*Goiznabar 91-92; Karmel-Sorta 2, 53*

*Maitasun-ontzi, zitori-baratz,  
Aberrri eder, maitea:  
mendi lilitsu ta ibar usaintsuz  
buru-oin oso betea.*

*Gari-sailleko uñen otsera  
lurrak maitari oiua,  
urrindik dantzut polpolka doan  
lastxo gardenan zantzua.*

*Zugatz-gerizan zarrak astitsu  
aintzin-ipuñen kontari;  
txori gaztek, dardar biotza,  
abi-auzoan txintari.*

*Biotz kutunen sugar gorria  
sariz ordaintzen dakizu,  
ta eder zara. Aberrri maite,  
egiaz eder zara zu.*

*Baiña oraíndik eder-onago  
ludian zara agertzen,  
gudari-senak aintza-ereñoz  
baláin ba'dozuz loratzen.*

*Lurrak oinpean, itxas antzera,  
aier-murrusa bizia;  
sukaláde gozo ta eleiz-zutoin,  
oi! , dana bera jausia.*

*Odól orbana dozu soñean,  
begia lausoz lainoa;*

adur txar antzo gain dabilkizu,  
garrasiz, bela gaiztoa.

Len eder ziñan, Aberri ona,  
gaur obi illauna, triskantza;  
len eguzkia, izpi-jaurtika,  
gaur, barriz, ilik gorputza.

Nun ete dozu lengo ederra?  
Nok itzal begi-argia?  
Zure baratzen ez da nabari  
len lez usaintsu lilia.

Ez, arren, zizta odol-begikaz  
lengo garitza sotilla:  
oro galkuntza, oiñaz-adia,  
dana dakuszu pirtxilla.

Aiots ituna dakar aizeak:  
«Erruki -diño- erruki! »  
Ta gora doa, kea bai litzan,  
samin-otoitza gartsuki.

Odol-ixurki euzko-lurrean,  
nai-non erein da zotina;  
ibaiaak gorri, igar goenak,  
erik artu lur-gaiña.

Baiña ez auldu, euzkotar gogo,  
odol lurrean jausia.  
Oi! Zer izango? Zer deritxazu?  
Azkatasunan azia.

## Ur-egalean

Goiznabar 93; Karmel-Sorta 2, 54

Ibar-muiñotxoan zut gaztaiña makurra;  
garitzea beerago, urrezko kulunkaz...  
Lizar itzaltsu baten orpoa, balantzaz,  
beerago zerbaít, urak darabil kizkurra.

Muiñotik jatsi naz, ta, ur-ertzean ezpana,  
gudari bat daurkit. Lo ete? Ala illikan?  
Bedar-ogean datza dirdai eguzkitan,  
esku biak bular gain, bits-jariz ezpana.

Illik dago gaixoa. Iru zauri laru  
daukaz saiets aldera, odolez beteak.  
Orain ez dau indartzen bizi-arnaseak  
ain argitsua eban zintzozko begitu.

Zurmur gozoz zoazan lizar-orpoko ibai,  
jagon eizu gazte au, osorik, eukana  
Aberriaren alde opetsi dauana!  
Uraren gardena! Jo zuk illeta-dirdai!

Atxur-zartaka dot lur-sabela edegi  
ta gaztearen soiña bertan dot eratu,  
lore zuriz ta lurrez dana dot apaindu.  
Jausi ba'nendi, esku on bat nitzat bedi.

## Euria ta uria

Goiznabar 95-97; Karmel-Sorta 2, 55-57

Atzo arratsaldez, lerkaiak zetuta,  
ainbat jausi ziran gure uri maitean;  
garrasika zarrak, ta umeak txilioz  
erio-zain oar nitun illuntzean.

Gaur, eguna argituz  
jori da euria,  
eriotz-aldiko  
amaitze larria.

Ixil ta iraun dator, nekatua legez,  
erreriko uri estalpetu nairik;  
egiz, orkatz-nagi curia beerantza,  
erriaren lotsa pizkat babesturik.

Erreriko uria,  
txoko lotsaritu,  
euriak nai ausaz  
eun bustiz beatu.

Dana ingurumari, il-urren bai'litzan;  
ta iges doa bizkor uriko jentea  
gaitzak artua lez, bide-zelai zear,  
ixillik ta txonbo, anpuluz betea.

Illinti goriak  
itzaltzen euriak,  
uri errearen  
ondar kiskaliak.

Espaloian zear begira gizon bat,  
giza-antzik ez, ta negarra dau jaki;  
eztarrian itoz abotsaren oiua,  
su ta euriaren triska ur-ur ikuski,

«Madarikatua,  
guda zital -diño-;  
madarikatua,  
i, gizaki gaizto».

Mezuak eskinka dator euri mea,  
zidar tantoetan goi-zear atalduz;  
ez dirausku ezer, muturik da jausten.  
Ez leuke zerbait esango mintzatuz?  
Uria dakusa  
errea, mutiri,  
gomutapenezko  
azken min-intziri.

Kei, gar, erre-sunda -Dante'ren ikusgai!  
uria dakusa, oi! , txarpil egiña.  
Zerbait dau esan nai, baiña, loki estu!,  
miña jareinazo dau arras eziña.  
Mintza naiez dago  
goitiko curia,  
miñetan ikusiz  
euskaldun uria.

Zabor, arri, zirpil, ondarrez kalea.  
Aizetan eriotz dabil arramaka...  
Ta, umca besoan, zelako iduria!,  
garrasi bizitan, nora oa, neska?  
Euskal uriaren  
miñaz oarturik,  
negar zotin-eunez  
estaltzen dau goitik.

Ni be, euri ta uri, minkide zaituet.  
Zuen kale ertzetan gaur ez dakust, ez,  
ume-jolasik, ez saleros-joranik;  
dana dager laru, garrasiz, oiñazez.  
Eta biotzetik  
aut madarikatu  
erriak ondatzen  
ditukan guda uzu.

## Gau-oiuak

Goiznabar 102-103; Karmel-Sorta 2, 59-60

Itxi da, jadanik, itzal-eun arrea...  
 Ezta otsik goian,  
 ez lerkirik bean;  
 illuntzeko joaz «burdin-gerrikoa»  
 da ausi zuzenean,  
 erdiko mintzean.

Gamitz eta Fika -zuen zori txarra-  
 eun gudari datzaz  
 oiú-min, íltzeaz;  
 goiko mendixkatik dantzudaz, itunki,  
 eztarri-ots gear,  
 bizitz azken indar...

Illunaren baltza, garrasiz betea!  
 Aizea yatorku  
 ala gaiztoz kuin-kuin...  
 Lurrari itsatsiak, eun gudari illagin.  
 Etsai, í aut íguin,  
 eriozen az duin.

Ezta otsik goian, ez lerkirik bean,  
 baiña eun gudari  
 oiuka lurrean;  
 pinudi ondoko íparraren ulu  
 giz-gorpu artean,  
 dantzari katean.

Etsai odol-gale, ífernu biziak  
 zirímol izukoi  
 íregan diraki...  
 Aulik, zauritua naukak íllunean;

ez jausten baiña ni,  
miña dot ikurdi.

Goietara deiez itzaliaz doaz,  
atsaren gainean,  
gudarien espak...  
Eun gudari zangar, eun leoi ziranak  
aitu dauz balbeak,  
ezarriz erpeak.

Ain ete apurra zuen balioa?  
Gau-garrasi batez  
oro al da amaitzen?  
Al arren, gazteak, zuen bular-sua  
betikoz ezta aitzen,  
aldiz illezkortzen.

## Oinazepean

Goiznabar 107-111; Karmel-Sorta 2, 62-64

### I

*Lanbrotsu gaua;  
baltz gu gabiltzan bidea,  
ke illunak mende  
dauka kiratsez betea;  
zaurien zetaz  
daroagu loi mintzea,  
min etsiaren  
zornaz arima barnea.*

*Egun luzezko  
iskillu tzarren burruka,  
lerkaí ta berun  
eten bageko eztanda...  
Uri-goiena  
eginik ia erreka,  
anai odolsez  
gorri da lotu Artxanda.*

*Eta... ba-goaz,  
erakaitz, illum altzotik,  
sabel azpiko  
erra gainditu ezinik  
oraíndiño be  
etsai dogula orpotik:  
ba-goaz bidez,  
noraezean, tristerik.*

*Zagoz or, uri  
eder, gaur ezain, kiratsez;  
lenera zaitte  
beargin ta zut, ainbestez;*



*ez gara aiztuko  
zure lantegi ta kalez,  
naiz-ta malkotan  
ibil alderrai, samíñez.*

*Agur, geure erri  
zarean lurrik onena!  
Artu zuk, otoi,  
guk egiñiko arrena:  
ziñez lanari  
lotua, zaitez len-lena,  
zeure izatea  
dozula beti maiteena.*

II

*Eta... ba-goaz  
erbesterantza, urrats-sor,  
gabaz ibilli,  
egunez kuku, aldakor;  
Gallarta, Muskés,  
Zalla ta Bezi, zerga-zor,  
zuek gozuez  
babestu beti maitakor.*

*Arkaitz gaiñeko  
Gordon, egiz nik zu maite,  
eta luzaro  
niretzat argi leun zaite;  
baita erabat,  
Guriezo; nor zuk beste  
emon daustanik,  
samín gorrian, poz bete?*

Atzerri-mugaz  
 gabiltzalarik galduan,  
 noiz edo baten  
 jai ederrik ba-genduan;  
 poz-oroi oneik  
 zelan ez josí barruan?  
 Egía, zíñez:  
 danetik dogu munduan.

Eguerdi da,  
 Ibai ondoan gagoz gu.  
 Bat-batez, goi-goi,  
 egazkin biren durundu,  
 gu an ikusiz,  
 lerkaz gaitue suntsitu,  
 ta amaika lagun  
 arnasik bage, ai!, gorpuz.

Gaintxoan ormaz  
 jabetu díra untz-orriak,  
 ementxe dauko  
 zelai santua erriak;  
 t'emen eortzi  
 ditugu, malkoz begiak,  
 aberri-míñez  
 jausi yakuzan gaztiak.

### III

Goiz eder batez  
 millaka asko gara bil,  
 bakezko ituna  
 dogula zío ta burpíl.

Iñoren lurrez  
zertako ekin katramil?  
Geurea galduz,  
zertako ber txorokil?

Gainduak gara.  
Aberrri alde -leoiki-  
jokatu dogu,  
ur eta lur, zakarki.  
Gainduak gara,  
alan eta be, ziurki,  
Gaurtik, miliaren  
otsa guretzat oreki.

Treto, Laredo,  
Santoña, Berri, itxa-ertz,  
zuokan bada  
naikoa iskillu eta pertz...  
Egin ituna?  
Poza? Sinisten guk nekez:  
izu larriak  
belu gainetik oin-iges.

Urrats ixilléz...  
Danok kezkatan barruak...  
Jakín ez, noski,  
zer dakarkigun geruak,  
ta urduri goaz  
ara ta ona itsuak.  
Bizi-gogorik  
ez damosku, ez, munduak.

Gaur Gibaxa'tik  
itxasoraiño azkenge  
guda-mutillok

gabiltz nasian, norage;  
 izurri dogun  
 alkar jotea ta gose,  
 itzez ezin nik  
 azaldu onen gaitz-leze.

## IV

Leotz itsian  
 nago atzotik, katigu;  
 sei milla ditut,  
 zori bardiñez, inguru...  
 bildurrak nauka,  
 barre-dartaka, txit laru;  
 biotzak, baiña,  
 ez daust au gura siñistu.

Jakin dodanez,  
 jaso gaitue atxillo;  
 ta ezin esan  
 noiz arte nazan morroillo;  
 zatar eskinka  
 edonun dakust naas-pillo,  
 giltzape-zantzu  
 bizkar datoat orrillo.

Goi-goiko leio  
 medar artetik so dagit,  
 baiña pozaren  
 argi-printzik ez datorkit.  
 Noiz artekoa  
 ete zigor au? Ez dakit.  
 Itxaroaren  
 izarra yatan gorde txit.

*Nire apeta  
suge gorria, or doa...  
Leotz ertzean,  
goibel Kantauri'k orroa;  
goizez ba-dakus  
giza-ilketa gaiztoa.  
Erre malko dot,  
itzal baltz, bira osoa...*

*Zeruko gure  
Aita Jaungoiko aundia:  
Kristo, gugaitik,  
gurutzan untzez josia:  
miñetan gagoz,  
ta zaindu gure bizia;  
zaindu, bai, zeuen  
dozuen Euskal-Erria.*

## Kanpai-otsa

*E-Gogoa (1955,5-12.zk.) 81-82; Goiznabar 114-115; Karmel-Sorta 2, 66-67*

Kanpai-ots ikaror, kanpai-ots garden,  
arraio durunduz or goian ozen,  
ez egik egundo dei ori eten.

Goiz-jaunak orduko illuna meetu,  
ik zoli diarduk ots ta durundu:  
otoitz-dei goiztarra an-or zabaldu.

Eguzkia garrez goira danean  
ta armindu ondoren urpe sartzean,  
asper barik ago ots bardinean.

Ene kanpai maite, jarraitu intziriz,  
biotza bai daustak igurtzen eztiz  
ta adia ixiotu eder-gai biziz.

Adur gaizto itzala yabiln ondorik,  
izar ta eguzki aiendu barik:  
baina ik ba-dok naiko niretzat pozik.

Noizka, jaiezkoa dok ire otsa:  
urduri ta bizkor, didar bai litza,  
uribasoetan azalduz poza.

Baita be, astiro, norbait il bada:  
eresi eztia aur txiki dala,  
zarrik il ba'dadi, samin-dunbada.

Nik, alan be, beti, nai pozkor nai itun,  
i aut zintzoena espetxe-lagun:  
gau baltzez lastargi, nekean gardun.

## Olerkaria

Goiznabar 145-147; Karmel-Sorta 2, 76-77

*Ez daki norantza; doiñuz josia,  
korkor doa gure olerkaria.  
Goi-argia dau ixuritzen,  
biotzak orruz dardaratzen.*

*Doala, urrats-me, marmux, betillun,  
gau-zatiz jantzia joaku zurrun;  
izarren ameslari dabil,  
joan eta joan ez gurbil.*

*Zer al dok esan nai, koplari kutun,  
kalea ipiñirik doiñutan astun?  
Barruan zer dauskuk nai itsatsi,  
kanta ta kanta ezin-etsi?*

*Ire ots zofia, zein ixilletan  
ete yakuk biur negar-xaflatan?  
Ikusi ta entzun dok dana  
su, jainko-belatx, itz bakana.*

*Ire soiñu otsak, sorgin egazka,  
birao biurtu dozak goi-deika,  
giza-osto arte berdean  
erdi urtuz, nora ezean.*

*Etsai-gerizak nai ditu deuseztu,  
okerra zuzenaz, naspilla uxatu...  
Giza-biotzen mosu otsa  
dau bere kantagai mergatza.*

*Bakar-zale danez urondo barna  
doa, joan eta joan arrotxa,*

anai-lokarriz batu nairik  
berbizte ezkutua osorik.

Ukakor ez, baiña dogu baikorra,  
bere nortasuna ezta txikarra:  
gorputz, adi-eragin, sorpen,  
sorkariz sorkarizko naimen.

Asmoaren jitez sortzaille zara,  
geroari buruz zuk dozu gara;  
«nor» ta «ni» naspilla egiñik  
ba-dogu barrun larri-miñik.

Adore ta fede aundiz ornia,  
atsegiñez eta miñez josia,  
al dakiz ba olerkariak  
gero latzaren itzuliak?

Ez ixur, koplari, negar-tantarik,  
ez bait dogu orreïn bearrik.  
Ik illeta muzin ezkerro,  
guk be ziur begian malko.

Baiña, olerkari, jo ik doiñua;  
ots, kanta, garrasi; esna mundua!  
Oa leiatsu euskal lur gaindi,  
ta egik didar, oiu zoli!

Nekatua ete? Ar opor doia  
ta inarroz bideko autsaren loia;  
uri ta mendí, gar ta kemen,  
bota gero didarra ozen!



### **Itxas - ontzia**

Goiznabar 165; Karmel-Sorta 2, 84-85

*Lanbroaren aïde dan itzal auskorretik  
lo artean dei egin daustazun turuta:  
itxasoz andikako lelo bat, ozenik,  
zuri millaka esker, oraintxe eldu yata.*

*Nitzat daukazu ausaz, koralez egiñik,  
azken atsedén gisan, burko txit pertxeta.  
Jadanik jaso dozu meatz sakonetik  
niri soïña ertsiko daustan nabar-meta.*

*Gaur arte, ez naz iñoiz itxasoz ibilli,  
ez ugarteetarako arraunez saiatu,  
ezta ez dot endaitzik eskuz erabilli.*

*Ta, eriotz ontzia neure billa dator.  
Aize oialak dakaz arro ta putzitu.  
Dei dagist begi klixkaz, larri asko, izukor.*

## Negar-eresia

Goiznabar 196-197; Karmel-Sorta 2, 100-101

Il aurreko garrasiz, lizar adar baten,  
zagon papar-gorria. Ez eban pozgairik,  
t'onela inarduan oiuka mingotsik:

«Gau t'egun neke biziz, min dot biotzean;  
atxilotu lez zuri negarrez nago ni...,  
Baiña zertako oiñaze auxe -doakabe! -,  
entzun ezpa-dagizuz nire ai-otsak,  
aídean ba-darraie erantzunik gabe?

Zigor zartaz narabil zoritxar beteak;  
ez dauz nai inok eroan -ezta egoak be-  
zure abi-zokora ene inkesa uiñak,  
nire biotzak, urdaíl ardatz iduriko,  
eiotzen diarduan maitezko lakaiñak.

Oiñazeak geldirik gabe nau ozkatzen,  
ez daust ezek eskein nai biotz-poztasunik.  
Gomutaz nabilkizu zugandik urrean,  
baiña soiñez zaukadaz oso aldendurik.

Oi, zoritxar eskerga! Biotzean min dot!  
Ta, zer egin? Aizetan uluka soil-soilki.  
Ez dautsot, ez, inori opa onakorik.  
Ez dot inor ikusi gura, ez, onako  
egon-ezin larrian, oiñazez jausirik.

Deika, deika diardut egunaren luzez,  
deika, bai, zinkulíñez, negar garratzean;  
alan be zuk eztozu, ez, belarriz artzen  
nire dei bizi onen oiartzun ozenik,  
ta samíñaren sua yat aziagotzen.

Oiñazez dot biotza, oiñazez soin dana,  
 negar gauan itorik gunaren barrena,  
 odol-iturri ditut begi zuloak be.  
 Onan noiz arte nazan biziko ez dakit,  
 eta iltea, bear bada, ez litzakit obe?

Joan ziñan goiz batez. Betiko joana?  
 Onexek daust sastatzen izate osoa,  
 onexek daust -erio sastakai zolia-  
 barrua lazki, eten gabe, inarosten,  
 Il eziñaren kezka, naas-maas ugaría.

Argiak ez dau pozik, ez zelai berdeak,  
 Zorazi al? Miñaren saria litzakit.  
 Baiña, maite! Nik eztot gura zoratzerik.  
 Isterik eztot gura. Bizia bai eder!  
 Noiz poztuko nau zure irriak, bizirik?».

Il-kexu oneik jalgiz, lizar adarrian,  
 maiteño galdu billa asi zan zolia.  
 Egazti naiz gizaki, bardintsu zorian.

## **Ene etxea!**

*KAEgutegia 2 (1952) 107; Karmel-Sorta 2, 118*

*Atsegín ta jauregia or bízi ízan arren,  
íñon aurkíez etxe bárru lez pozarren;  
ortzetíko líllurak aratzen índarrez,  
ta ango beroa ezín aurkí lúdí-autsez.*

*Etxe eder, ene etxe maíte,  
Etxe eder, ene etxe maíte.*

*Etzetik at, dízdír azperrík argía.  
Oí! bíur niri, ene etxe gain gorria;  
abes-eioka alái auzoan txoria...  
Emoídazu gaur-gero bake-poz guría,*

*Zu lako zozorík baí ete?  
zu lako zozorík baí ete?*

## Iturriak negar

Goiznabar 132; Milla euskal-olerki eder (1954) 728-729; Karmel 1986-1 11;  
Karmel-Sorta 2, 100-101

*Aldapa-saietsean iturri yaukala,  
gaiñez lertzen dauksola pagoak itzala.*

*Ene laguna ta ni bertan lotu gara,  
uraren jauziari oldozkor begira.*

*-«Zergaitik, adiskide, negarrez itoa,  
iturritxo lirain onen jarioa?».*

*-«Ez, maite, ez dok ori biotz-min oiua;  
ori dok lizar-txori poztu-nai ulua».*

*-«Lizarrak pozteko ez bear ulu miñik;  
txoriak barriz ba-dau txinta-jo ederrik».*

*-«Antz-asper gabeok, siñets niri, arren,  
Jainko'ren aintzaz dozak barne-otoitz guren».*

*Lizar-osto artetik keiñu eguzkiak...  
Negar-itoin bizi, ak eta nik begiak.*

## Esku utsak

Goiznabar 143-144; *KAEgutegia* 6 (1956) 47-48; *E-Gogoa* (1955, 5-12. zenb.) 82;  
*Karmel-Sorta* 2, 138-139

*Ez dakit nik, baiña bai laiño ta mendiak...  
 Min dot biotz erdian, oso ikaragarri;  
 lotsa naz soin dardara, matrail-azal gorri.  
 Naita luzez bizi, uts dodaz esku biak.*

*Min baltzez zamaturik mozkortua nabil:  
 negar-ibai begiak ta buru apala.  
 Norantza zuzen daiket ene urrats argala?  
 Ai, ene! Zer gerta yat? Eskale naz zirtzil.*

*Bai, aritz-kima luze ene esku igarrak...  
 Ez bai-dira egundo ezertara saia,  
 ezta inoiz oratu ez atxur, ez laia.  
 Ta gaur dakustaz miñez, erreka idor, utsak...*

*Noizka giz-barne griña garatu orduan,  
 ames urdin oingea eio ditut zoro;  
 baita baratze zear larrosa ta mao,  
 sarri lastandu bere, irrika mosuan.*

*Eta zer? Mintza naiten orain lots gorrian:  
 ez dot lur gainez bein be sokillik irauli,  
 ez muño-egalean sasirik ebagi:  
 ez zugatzik birlandu ibai-saietsian.*

*Ez dot inoiz azatzik soloan atera,  
 ezta oraindikarren azirik ezkotu,  
 artorik ez garirik igitaiz ikutu,  
 Jainkoaren esana jaurtiz ezkerre.*

*Ez dakit nik, baiña bai laiño ta mendiak...  
Geroztik naz gau t'egun zerurantz azartu,  
urdiñaren ixilla nairik estalgetu:  
mendeko nau, alan be, ezin atz lodiak.*

*Jauna, Jauna, erruki zakidaz or goitik,  
ez nagizu betikoz albora egotzi.  
Zuk, arren; nagizu indar-orioz igurtzi,  
ta nire atzak dozuz arnariz jantzirik.*

*Oí, nere ereskin ai-zale, ixil-ekon aratza:  
ots samiñez, otoi, birlora nire ames-baratza.*

*Bai, ta líliak sortuko ezker-eskoi bidean,  
igarra barriz piztuko biotz-barren jausian*

## Lizardiren amesa

Karmel 1985-90; Karmel-Sorta 2, 207-208

Ames txar bat egiña  
nozue lengoan...

Gure errí maitea  
txit larri nekusan,  
ordeka soil legor bat  
iduri. Ez mendí,  
ez baserri, ez ezo,  
etzan ez agíri...

Ez-ta euskerarik,  
gure izkuntz lerdénik,  
ílla baitzan betíko,  
betíko joanik.

Urreratzen naiake,  
ta... ba-dakízue  
zertan ziarduen?

Asmau al dozue?  
Euskal iztegi aundi  
batí, arduratsu,  
azkenengo orraztuak  
egíten irádu,  
euskera ordurako  
il-lurperatua  
zanik be oartzeka.  
jaun-taldé yaiua!

Zelai erdian, baiña,  
jaun-taldé ulezuri  
agurgarri batzuek  
leiaz ziran ari  
maí baten inguruka,  
paper eta idaztur,



*liburu-sail aundien  
aurrean buru-makur.*

*Bertatik yatan*

*niri gatzatu:*

*«Asto ilari*

*uzkitik zuku».*

**Kantari bizi naiz***Nere baserria (1975/1985) 59-60; Karmel-Sorta 2, 241-242*

Eztarri leun, biotz gjar,  
goiz eta arrats kontuz nabil;  
lan artean laguna dut  
nere Jone beti urbil.

Lizar zuta zait dardaraz  
biotz espak aditzean,  
batak dio besteari  
erantzuten poz betean.

Gure kanta da luzatu  
inoiz mendi gaiñeraiño:  
“Nik zu zaitut maite-maite,  
txoriak bere kumeak baiño“.

Bizitzea ez da ezer  
albistea bada palta:  
biotzaren arnas muiña  
duzu, maite, gure kanta.

Berez zaigu guri sortzen,  
naiz alaiian, naiz nekean;  
etxe-barne, soro lanez,  
biok gaudé su berean.

Kanta, biotz, kanta zoli!  
inoiz ere aspertzeke  
Or oiana abes-maixu,  
beti surmur, ez du neke.

Izarrak leun argi dagi  
bere ibilli sotillean,  
argi, kantu gaitzen gu  
alai geure etxaldean.

Orri-lorean intzirian  
betorkigu biotzari  
urte aro guztietan  
eiera antzo gu kantari.